

A Kincskereső¹¹ Janikovszky Évánál

„... nem szabad elfelejtenünk,
hogyan milyen volt gyerekek lenni.”

Ki írta és ki illusztrálta ezeket a könyveket: *Ha én felnőtt volnék; Málnaszörp és szalmaszál; Velem mindig történik valami; Kire ütött ez a gyerek?* Ha valaki ezt a rejtvénykérdést akarná közölni a Rejtvényfejtők klubjában, a szerkesztő a következő szavakkal adná vissza neki: Túl könnyű! Nincs olyan gyerek, aki ne tudná, hogy az író *Janikovszky Éva*, a rajzoló *Réber László*.

És azt tudjátok-e, hol született Janikovszky Éva, és mit írt meg gyermekkori élményeiből? S egyáltalán, hogyan kezdett el írni? És hogyan tudja felnőtt létére pontosan olyannak látni a világot és a felnőtteket, mint bármelyik óvodás, kiskololás vagy – a *Kire ütött ez a gyerek?*-ben és a *Kincskereső*-ben most megjelenő *Az úgy volt...*-ban – mint egy tizenéves? És mit csinál azon kívül, hogy gyerekkönyveket ír?

Az utolsó kérdésre félig már válaszolunk is azzal, hogy beszélgetésünk színhelye a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó egyik szerkesztői szobája. De először mégis a gyermekkor „színhelyeiről”, emlékeiről kérdezem.

– Hús éves koromig Szegeden éltem. Lakásunk a mai Bólyai utca 19-ben volt. A háznak egy kis belső udvara van, kőkockás. Ha évente egyszer-kétszer Szegeden járok, ide mindig eljövök. Ugyanilyen udvaron, házban játszódik a *Málnaszörp* és *szalmaszál*.

– *Gyermekkorából csak ez a ház őrződött meg könyveiben?*

– Rengeteg más is. *Szalmaláng* című regényemben saját kislánykori érzéseimet írtam meg. Jövőre még egy szegedi ihletésű könyvem jelenik meg: *A nagy zubbé*. 10–12 éveseknek írtam.

– *Elmaradhatatlan kérdés: hogyan került kapcsolatba az irodalommal?*

– Apám újságíró volt, nagyapám papír- és könyvkereskedő, anyám az ő üzletében dolgozott. Nagyapám – Bartos Lipót – volt a kiadója a *Gyermekek világa* című gyereklapnak is, amelyet Móra Ferenc szerkesztett. Engem borzasztóan izgatott, amíg meg nem tanultam olvasni, hogy mi van a könyvekben, honnan a csudából tudják a vásárlók, melyik könyv kell nekik: miért a legfelső polcra kérnek például, miért nem jó nekik, ami lent van. Szüleim is sokat olvastak otthon; izgatott, hogy mért köti le őket annyira a sok egyforma betű. Úgy tanultam meg néhány betűt, hogy megkértem apámat, mutassa meg az újságban. Ehhez a korhoz fűződik első olvasmányélményem. Az egykori Kálvária utcán, a sarkon volt az élelmiszerüzlet, ahol vásároltunk – Hirschler bácsinál. Fehér hajú, szakállas bácsi volt, és Manónak hívták, pedig inkább egy mesebeli királyra emlékeztetett; nem is hittem el, hogy manó. Ezért mindenáron el akartam olvasni a cégtáblán a nevét. Amikor úgy éreztem, hogy már minden betűjét tudom, újra és újra próbálkoztam. Nem ment. Még több betűt tanultam meg. Végre sikerült!

A cégtáblán ez állt: Fűszer és csemege. Így jár, aki megtanul olvasni. Azóta is érnek meglepetések.

Mindig nagyon szerettem olvasni, de arra, hogy magam is könyveket írjak, sohasem gondoltam. Itt beszéltek rá, a Kiadóban, hogy próbáljam meg.

– *Mikor került ide?*

– Huszonegy éve dolgozom a Móránál. Szerkesztő vagyok (latin szóval: lektor, ami olvasót jelent). A szerkesztők legfontosabb dolga az, hogy a gyermek- és ifjúsági irodalomból kiválasszák azokat a műveket, amelyeknek feltétlenül el kell jutniuk a mai gyerekekhez, és hogy a mai magyar írókat arra ösztönözzék, hogy minél több nekik szóló könyvet írjanak. Úgy kell elolvasnunk mindent, hogy nemcsak azt mérlegeljük, nekünk mint felnőtteknek tetszik-e, hanem azt is, hogy ha 8–10–12 évesek volnánk, érdekelne-e bennünket.

– *Az első könyv tehát megbízásból készült. Melyik volt az?*

– A címe: *Csip-csup*, egy vízcsepp története – a víz körforgását kellett elmesélnem benne. Ezt a könyvet én „felvételi vizsgának” tekintettem. (Még Kispál Éva névvel jelent meg.) A második a *Szalmaláng* volt – ez már a sajátom.

– *Melyik volt az első könyve, amelyet már Réber László illusztrált?*

– A *Te is tudod?* A kiadó bölcsessége volt, hogy hozzá került. Nagyon boldog vagyok, hogy így történt. Azóta minden könyvemet ő illusztrálja. Köztük a számomra legkedvesebbet: a *Ha én felnőtt volnék* címűt, amely most jelent meg új kiadásban.

– *Hadd tegyem hozzá, ez a könyv 1973-ban az NSZK Gyermekkönyv-díját nyerte el, s hogy eddig 15 nyelvre fordították le a könyveit. Ez arról tanúskodik, hogy itthon és külföldön, gyerekek és felnőttek egyaránt szeretik és olvassák. A felnőttek is, holott Janikovszky Éva minden művében gyerekpárti. Nem szoktak a felnőttek megaragudni, amiért sokszor és sok mindenben lelepleződnek?*

– Nem, bár volt, aki tréfásan azt mondta, hogy senki jobban nem tudja neveletlenségre nevelni a gyerekeket, mint én. A felnőttek inkább azt mondják, hogy a könyveim nekik szólnak, a gyerekek nem érthetik.

– *Azt hiszem, ez ellen meg a gyerekek tiltakoznának. A Janikovszky-könyvek egyik legnagyobb értéke az, hogy olvasás közben gyakran elcsodálkozunk: mintha a gyereket hallanánk beszélni. Mi ennek a titka?*

– Nincs titka. Felnövünk, de nem szabad elfelejtenünk, hogy milyen volt gyereknek lenni. Alapmodell számomra saját fiam, s állandó témám a gyerekek és felnőttek kapcsolata. Ebből adódik a humoros alaphelyzet is.

– *Legtöbb művét a kisebbeknek szánta, a Kire ütött ez a gyerek? és az Az úgy volt... már a tizenévesekről íródott.*

– Bosszant is, amikor a könyvesboltban a kicsiknek szóló képeskönyvek közé teszik a *Kire ütött ez a gyerek?*-et, mert én írtam és Réber László illusztrálta. Szeretném, ha kettőnk neve nem jelentene korosztály-besorolást. Most például egy kisóvodásoknak szánt könyvünk jelenik meg.

Nehéz is volna a Janikovszky-könyveket „korosztályba” sorolni. Aligha lehetne ugyanis eldönteni, hogy a „kicsik”, a tinédzserek vagy éppen a zord felnőttek mulatnak jobban például a *Ha én felnőtt volnék* következő sorain:

„Amikor apukám azt mondja, hogy gyere csak ide, kisfiam, beszélni akarok veled, akkor már biztos, hogy baj van. Mert ha nincs baj, akkor nem mondja, hogy beszélni akar velem, hanem mindjárt beszél.”

· BAKA ISTVÁN